

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและขอเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการดำเนินงานในโครงการสุศึกษาสายการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

- ก. ด้านการจัดบุคลากรทางศึกษาในโรงเรียน
- ข. ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
- ค. ด้านการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน
- ง. ด้านการจัดการเรียนการสอนศึกษาในโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากร ศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ที่อยู่ในโครงการสุศึกษาสายการศึกษา ตั้งแต่เริ่มต้นปีการศึกษา 2522 จนถึงปีการศึกษา 2526 จำนวน 23 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นกลุ่มครู หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบงานศึกษาในโรงเรียน ครูผู้สอนศึกษาในโรงเรียนรวมทั้งหมด 210 คน ซึ่งได้พร้อมกับการสุ่มจังหวัด และกลุ่มนักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน จำนวน 560 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน (Two - Stage Random Sampling)

2. เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชุดคือ

- 2.1 แบบสำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียนและสภาพการจัดดำเนินงานศึกษาในโรงเรียนตามมาตรฐานขั้นต่ำของงานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 ด้าน
- 2.2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานศึกษาในโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจในข้อ 2.1 ด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของครูและนักเรียนในข้อ 2.2 ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) ค่าร้อยละ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนในแต่ละข้อด้วยการทดสอบค่า t (t -test) สำหรับข้อความที่เลือกตอบได้ 5 ระดับ และทดสอบค่าไค-สแควร์ (χ^2 -test) สำหรับข้อความที่เลือกตอบได้ 2 ระดับ

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ชั้นที่ 1

สภาพโดยทั่วไปของโรงเรียน สรุปได้ว่า

พื้นที่ของโรงเรียนประมาณ 2 ใน 3 ที่เพียงพอได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ โดยที่โรงเรียนมากกว่าครึ่งมีพื้นที่สนามเด็กเล่นได้มาตรฐานขั้นต่ำ ในขณะที่ขนาดของห้องเรียนของโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ โรงเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 91.30 ที่มีโรงอาหาร ส่วนค่านสถานที่ตั้งของโรงเรียนพบว่าโรงเรียนอยู่ใกล้แหล่งนำทางธรรมชาติมากที่สุด โรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรมและแหล่งขยะมูลฝอยจะถูกบกรบกวนการเรียนการสอนมากที่สุด

สภาพการจัดดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียน

ก. ด้านการจัดบุคลากรทางสุขศึกษาในโรงเรียน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่และมากกว่าครึ่งจัดได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบุคลากรทางสุขศึกษาในโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับ คือการนิเทศและติดตามผลงานด้านสุขศึกษาของศึกษานิเทศก์ บุคคลที่รับผิดชอบในการจัดให้มีโครงการสุขภาพขึ้นในโรงเรียน การจัดตั้งคณะกรรมการสุขศึกษาในโรงเรียน สำหรับเรื่องที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดไม่ได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ คือเรื่องจัดครูผู้รับผิดชอบงานสุขศึกษาในโรงเรียน และครูประจำชั้นที่สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ข. ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่และมากกว่าครึ่งจัดได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับคือ ถึงขยะในโรงเรียนซึ่งมีทุกโรงเรียน ชนิดของส้วมซึ่งใช้ส้วมซึมทุกโรงเรียน

แสงสว่างภายในห้องต่าง ๆ การจัดน้ำดื่มน้ำใช้ โต๊ะ และม้านั่งในห้องเรียน สถานที่ตั้งของโรงเรียน รั้วโรงเรียน สีภายในอาคารเรียน การระบายอากาศในห้องต่าง ๆ วิธีกำจัดขยะมูลฝอย กระจกบานซอลด์และการระบายน้ำโสโครก

สำหรับเรื่องที่โรงเรียนส่วนใหญ่และมากกว่าครึ่งจัดไม่ได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ คือเรื่องปัญหาอุทกภัย ลักษณะพื้นสนามของโรงเรียน สภาพโรงอาหาร จำนวนต้นไม้ใหญ่ บริเวณโรงเรียน ที่รองรับขยะเปียก อ่างล้างมือ ส้วมสำหรับนักเรียน และที่ปัสสาวะสำหรับนักเรียนชาย

ค. ด้านการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่และมากกว่าครึ่งจัดได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน ในเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับคือ การบันทึกรายการในบัตรบันทึกสุขภาพ การใช้บัตรบันทึกสุขภาพ การให้ภูมิคุ้มกันโรค การมีบัตรบันทึกสุขภาพที่สมบูรณ์ การติดตามผลการรักษาและบริการสุขภาพนักเรียน การแจ้งผลการตรวจสุขภาพของนักเรียนแก่ผู้ปกครอง ห้องพยาบาล การควบคุมการขายอาหารของแม่ค้าในโรงเรียน การตรวจและสังเกตสุขภาพนักเรียนในตอนเช้า การมาตรวจสุขภาพนักเรียนโดยแพทย์ การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงนักเรียน การให้การรักษาในกรณีที่นักเรียนเจ็บป่วยเล็กน้อย และเจ็บป่วยมาก เครื่องมือเครื่องใช้ในห้องพยาบาล หรือมุมพยาบาล อวัยวะที่แพทย์ทำการตรวจนักเรียน ชนิดของภูมิคุ้มกันโรค และการรับประทานอาหารกลางวันของนักเรียน

สำหรับเรื่องที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดไม่ได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ คือเรื่อง การวัดสายตาให้นักเรียน การตรวจสุขภาพฟัน และการจัดเลือกสถานที่รับประทานอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน

ง. ด้านการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่และมากกว่าครึ่งจัดได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับคือ การขอความช่วยเหลือจากแหล่งวิทยากรในห้องเรียน จำนวนหนังสือเรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียน พฤติกรรมที่เน้นในการสอนสุขศึกษา การปรับปรุงเนื้อหาเกี่ยวกับสุขศึกษา จำนวนหนังสือ ตำรา คู่มือ และเอกสารเกี่ยวกับสุขศึกษาสำหรับครูคนควา การประเมินผลการเรียนแต่ละเทอม กิจกรรมเสริม

หลักสูตรและวิธีการสอนสุขศึกษาของครูส่วนใหญ่

สำหรับเรื่องที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดไม่ได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ คือ เรื่องสื่อหรืออุปกรณ์การสอนสุขศึกษา และจำนวนหนังสืออ่านเพิ่มเติมหรืออ่านประกอบเกี่ยวกับสุขศึกษาสำหรับนักเรียน

ชั้นที่ 2 ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียน
ปรากฏผลความคิดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

ก. คำนการจับบุคลากรทางสุขศึกษาในโรงเรียน พบว่าครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องที่ว่า ครูประจำชั้นควรเป็นผู้รับผิดชอบการตรวจสุขภาพนักเรียนประจำวัน และสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้วย ศึกษานิเทศก์มานิเทศงานสุขศึกษาในโรงเรียนน้อยเกินไป ส่วนความเห็นที่ไม่สอดคล้องกันคือ ครูส่วนใหญ่เห็นว่าการดำเนินงานของคณะกรรมการสุขศึกษาในโรงเรียนได้ผลดี ในขณะที่นักเรียนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข. คำนการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน พบว่าครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องที่ว่า ทำเลที่ตั้งของโรงเรียนมีความเหมาะสม รั้วโรงเรียนยังไม่ถาวรและปลอดภัย สภาพสนามยังไม่ดีพอ ขนาดห้องเรียนมีความเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ห้องต่าง ๆ มีแสงสว่างเพียงพอและอากาศดี กระจกบานลัดในห้องเรียนถูกสุขลักษณะ การกำจัดขยะในโรงเรียนไม่ควรเว้นระยะห่างกันนาน และห้องสุขาในโรงเรียนยังไม่สะอาดเท่าที่ควร

สำหรับความเห็นที่ไม่สอดคล้องกันคือส่วนใหญ่ครูมีความเห็นว่าขนาดโต๊ะ เก้าอี้ในห้องเรียนเหมาะสมปานกลาง แต่นักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมมาก นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเส้นทางส่วนใหญ่ที่ใช้เดินทางมาโรงเรียนยังไม่สะดวก แต่ครูมีความเห็นดังกล่าวเพียงครึ่งหนึ่ง

ค. คำนการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน พบว่าครูและนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องที่ว่า ครูพยาบาลมีความรู้ความสามารถและมีความรับผิดชอบดี นักเรียนทุกคนจำเป็นต้องมีบัตรบันทึกสุขภาพ และบัตรนี้มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงสุขภาพอนามัย โรงเรียนควรขอบันทึกสุขภาพของนักเรียนที่ย้ายมาจากที่อื่น ครูควรตรวจสุขภาพและความสะอาดของนักเรียนทุกเช้า ครูควรดูแลและให้คำแนะนำเกี่ยวกับโภชนาการขณะที่นักเรียนรับประทานอาหาร โรงเรียนควรจัดบริการอาหารกลางวัน อาหารเสริมในราคาที่เหมาะสม

และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำอาหารด้วย มีการสอนโภชนาการน้อย โรงอาหารของโรงเรียนยังคับแคบและสถานที่ตั้งไม่เหมาะสม

สำหรับความเห็นที่ไม่สอดคล้องกันคือ นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลหรือมุมพยาบาลมีเพียงพอแล้ว แต่ครูมีความเห็นดังกล่าวเพียงครั้งหนึ่ง ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูประจำชั้นไม่ได้กรอกข้อมูลในบัตรบันทึกสุขภาพทุกครั้งที่มีการตรวจสุขภาพหรือเกิดอุบัติเหตุทุกปีนักเรียน ในขณะที่นักเรียนมีความเห็นตรงกันข้าม

ง. ด้านการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน พบว่าครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องที่ว่าควรมีการเชิญบุคคลภายนอกมาช่วยสอนสุขศึกษา ควรมีการสอนโดยการแบ่งกลุ่มแก้ปัญหา นักเรียนยังใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการทางสุขศึกษาในท้องถิ่นน้อยมาก

สำหรับความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน คือนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูสอนสุขศึกษาโดยการให้นักเรียนจดตาม และท่องจำ แต่ครูมีความเห็นตรงกันข้าม นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหนังสือเรียนและหนังสือค้นคว้าทางสุขศึกษายังมีไม่เพียงพอในขณะที่ครูมีความเห็นว่าเพียงพอแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เสริมหลักสูตรด้านสุขศึกษามากกว่านี้ แต่ครูมีความเห็นดังกล่าวเพียงครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมของครูและนักเรียนจากคำถามปลายเปิดในแต่ละด้านของความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียน

ความคิดเห็นของครูและนักเรียนส่วนใหญ่จะอยู่ในขอบข่ายที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดปลีกย่อยของปัญหาและวิธีแก้ไขปรับปรุง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อรวบรวมจำนวนครูและนักเรียนที่แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ของแต่ละด้านแล้วพบว่า เรื่องที่ครูและนักเรียนแสดงความคิดเห็นจำนวนมากเป็นอันดับแรกของแต่ละด้านมีดังนี้

งานสุขศึกษา	หัวข้อที่มีผู้แสดงความเห็นจัดเป็นอันดับแรก	
	ครู	นักเรียน
1. คำนการจัดบุคลากรทางสุขศึกษาในโรงเรียน	เกี่ยวกับครูผู้สอน	เกี่ยวกับครูผู้สอน
2. คำนการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	เกี่ยวกับการสุขาภิบาลและน้ำดื่ม น้ำใช้	เกี่ยวกับการสุขาภิบาลและน้ำดื่ม น้ำใช้
3. คำนการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน	เกี่ยวกับอาหารโภชนาการและโรงอาหาร	เกี่ยวกับอาหารโภชนาการและโรงอาหาร
4. คำนการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน	เกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอนสุขศึกษา	เกี่ยวกับครูและวิธีการสอน

ปัญหาที่ครูและนักเรียนจะเสนอไว้ในทุกค้ำคือ การขาดงบประมาณดำเนินงาน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยซึ่งมีทั้งที่เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานสุศึกษา และความคิดเห็นของครูและนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา ในโครงการสุศึกษาสายการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ทำให้ทราบสภาพการดำเนินงานสุศึกษา ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อสภาพการดำเนินงานสุศึกษาในโรงเรียน ซึ่งอาจนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข พอจะอภิปรายผลได้ดังนี้

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

1. โรงเรียนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรมจะถูกรบกวนการเรียนการสอนทั้งหมด โดยเฉพาะโรงเรียนในเขตอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จะถูกรบกวนทุกโรงเรียนจากฝุ่นละออง คิวพิษ และเสียงอีกทีมาก ซึ่งเป็นผลต่อสุขภาพทางกายและจิตใจ ซึ่งจากงานวิจัยของ วรัญญา จีระวิบูลวรรณ (2518 : บทคัดย่อ) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มเดียวกัน ขณะที่เรียนในอาคารเรียนที่มีระดับเสียงต่ำกว่าดีกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนขณะที่เรียนในอาคารเรียนที่มีระดับเสียงสูงกว่า และนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนในห้องเรียนที่มีระดับเสียงสูง มีอาการปวดหัว ปวดหู คลื่นไส้เล็กน้อย เบื่อเรียนและหงุดหงิด และ สรรค์ วรอินทร์ (2520 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "เสียงหนวกหูกับสุขภาพจิตของครู" พบว่า ครูหญิงที่อยู่ในโรงเรียนที่มีเสียงหนวกหู มีความกังวลใจสูงกว่าครูหญิงในโรงเรียนที่มีเสียงปกติ ดังนั้นการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้จากความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีปัญหาคือ อาจจะขอร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้นลดเสียงลงบ้างในเวลาเรียน ควบคุมการกระจายของฝุ่นละอองให้น้อยลง หรือคอยให้ความช่วยเหลือโรงเรียน เช่น จัดห้องปรับอากาศให้นักเรียน จัดบริการด้านสุขภาพให้บ้างเท่าที่จะทำได้ เพื่อลดสภาพความตึงเครียดที่โรงเรียนได้รับ ซึ่งมีบางโรงเรียนในอำเภอพระประแดง ได้รับบริการเหล่านี้จากโรงงานที่อยู่ติดกับโรงเรียน
2. ห้องเรียนของโรงเรียนที่ยังไม่ไคขนาด เมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนที่พบมากคือโรงเรียนในเขตชุมชนแออัดของจังหวัด อาจจะเป็นเพราะเด็กนักเรียนของโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนแออัดมากกว่านักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลออกไป ประกอบกับการเพิ่มจำนวนนักเรียนทุกปีในขณะที่อาคารเรียนไม่ไคขยายออกเลย ทางแก้ไขคืออาจจัดสภาพห้องเรียนอคมให้ครูนักเรียน สะอาดเรียบร้อย จัดวางของไว้เป็นมุม ๆ มีแสงสว่างและการระบายอากาศเพียงพอ

หรือคึกคักลม จักโตะ ม้านิ่งใหญ่ห้องเรียนกว้าง เหล่านี้อาจจะแก้ปัญหาไปไต่บ้าง ทางแก้อีกทางหนึ่งคือ หาห้องเรียนเพิ่มขึ้นจากบริเวณชั้นล่างของอาคาร บางส่วนของห้องประชุมหรืออาคาร เอนกประสงค์แล้วแต่ความเหมาะสมและหางบประมาณต่อเติมห้องเรียน

สภาพการจักค่าเป็นงานสุขศึกษาในโรงเรียนและความคิดเห็นของครูและนักเรียน

ก. คานการจักบุคลการทางสุขศึกษา

1. ครูผู้รับผิดชอบงานสุขศึกษาในโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางสุขศึกษา อาจจะเนื่องมาจากโรงเรียนดังกล่าวไม่มีครูที่มีวุฒิทางสุขศึกษาเลย จึงจักครูผู้อื่นที่มีความสามารถหรือความสนใจงานทางสุขศึกษามาทำหน้าที่นี้ จนกว่าจะมีครูวุฒิทางสุขศึกษาบรรจุเข้ามาภายหลัง ดังที่ สุชาติ โสภประยูร (2526 : 5) กล่าวว่า "โรงเรียนมีครูวุฒิทางสุขศึกษาเพียง 10 % จึงจำเป็นต้องมีการอบรมครูสุขศึกษาประจำการ" มีบางโรงเรียนที่สำรวจ มีครูวุฒิทางสุขศึกษา แต่ครูผู้รับผิดชอบงานสุขศึกษาในโรงเรียนมีวุฒิอื่น อย่างไรก็ตามครูที่ทำหน้าที่นี้ต้องผ่านการอบรมทางสุขศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจงานคานนี้มากขึ้นและเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน จะทำให้งานสุขศึกษาในโรงเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังเช่นงานวิจัยของ ปรีชา กิจวัฒน์ชัย (2520 : บทคัดย่อ) เรื่อง "การศึกษายลการปฏิบัติงานอนามัยโรงเรียนของผู้ผ่านการอบรมงานอนามัยโรงเรียน" จักโดยศูนย์อนามัยโรงเรียนเขต 3 จังหวัดนครราชสีมา พบว่าการปฏิบัติกิจกรรมอนามัย กลุ่มครูได้ปฏิบัติเพิ่มขึ้นหลังจากอบรมหลายรายการ มีการวางแผนงานที่จะปฏิบัติแน่นอนใน 1 ปีข้างหน้า และครูได้รับความเชื่อถือจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับงานอนามัยโรงเรียนมากกว่าเดิมเมื่อผ่านการอบรมแล้ว

2. ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งควรจะเป็นครูประจำชั้น แต่จากยลการสำรวจพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ ครูประจำชั้นไม่ได้สอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตทุกคน แต่มีครูผู้สอนกลุ่มนี้โดยตรงซึ่งมีจำนวนไม่เพียงพอ อาจจะเนื่องมาจากครูประจำชั้นไม่มีความชำนาญในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตทุกคน และจะเป็นปัญหาในการจักคานเวลาสอนคานนั้นทางแก้อาจจะไห้ครูประจำชั้นทุกคนสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขศึกษาหรือหน่วยตัวเรา เพราะครูประจำชั้นเป็นผู้ใกล้ชิดเค้กมากกว่าครูอื่น และต้องตรวจสุขภาพนักเรียน บันทึกสุขภาพนักเรียนทุกคนเป็นประจำ ย่อมจะรู้จักคุ้นเคยกับนักเรียน และสามารถประเมินภาวะทางสุขภาพของนักเรียนได้คี้กว่าครูอื่น

จึงควรที่จะสอนสุขศึกษาประจำชั้นด้วย แต่สำหรับสุขศึกษาในบางเรื่องที่เป็นเรื่องเฉพาะ
 ยุ่งยาก ครูประจำชั้นอาจไม่มีความชำนาญนัก ก็อาจให้ครูกลุ่มสร้างเสริมฯ ที่มีความชำนาญ
 ด้านสุขศึกษาโดยเฉพาะสอนสลับเปลี่ยนกับครูประจำชั้น เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการ
 เรียน ซึ่งสอดคล้องกับการแสดงความคิดเห็นของครูและนักเรียนส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการ
 ให้ครูประจำชั้นสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต อีกประการหนึ่งอาจจัดอบรมครูประจำชั้น
 ทุกคนใหม่ความรู้ความชำนาญในการสอนสุขศึกษาเป็นประจำทุกปี และจากการสำรวจพบว่า
 โรงเรียนเกือบทั้งหมดต้องการให้มีการจัดอบรมครูในค่านเนื้อหา วิธีการสอน และวัสดุ-
 อุปกรณ์เกี่ยวกับสุขศึกษาเป็นประจำด้วย (รายละเอียดในภาคผนวก ง.)

3. โรงเรียนที่จัดตั้งคณะกรรมการสุขศึกษาในโรงเรียนมีจำนวนมากกว่าครึ่ง
 เล็กน้อย ทั้งที่ทุกโรงเรียนอยู่ในโครงการสุขศึกษาสายการศึกษา อาจจะเป็นเนื่องมาจากผู้
 บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของงานสุขศึกษาในโรงเรียนเท่าที่ควร หรือเห็นว่างาน
 สุขศึกษาในโรงเรียนที่กำลังดำเนินอยู่ก็อยู่แล้ว การจัดตั้งคณะกรรมการเป็นเรื่องยุ่งยาก
 และเรื่องเกี่ยวกับสุขศึกษาของโรงเรียนก็ได้จัดเข้าวาระการประชุมพร้อมกับเรื่องอื่นอยู่แล้ว

จากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนประมาณครึ่งหนึ่ง จะไม่ทราบว่าโรงเรียน
 ของตนอยู่ในโครงการสุขศึกษาสายการศึกษาหรือไม่ ซึ่งอาจจะสืบเนื่องมาจากการขาดการ
 ประชาสัมพันธ์ของครูในโรงเรียน และจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนส่วนใหญ่ไม่
 เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ว่า โรงเรียนได้ตั้งคณะกรรมการสุขศึกษาขึ้นมาแล้ว ทำให้สภาพ
 แวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียนรวมทั้งสุขภาพของนักเรียนส่วนใหญ่ก็ อาจจะเป็นเพราะ
 นักเรียนไม่รู้จักคณะกรรมการสุขศึกษาในโรงเรียน หรือบางโรงเรียนไม่มีคณะกรรมการนี้
 ประกอบกับไม่พอใจสภาพแวดล้อมและสุขภาพของนักเรียนเท่าใดนัก ซึ่งค่อนข้างขัดแย้งกับ
 ความคิดเห็นของครูส่วนใหญ่ เพราะครูเป็นผู้จัดทำเนื้องานอาจจะเห็นว่าสิ่งที่ดำเนินการไป
 คงจะดีพอใช้แล้ว

4. ศึกษาในเทศก์จะมานิเทศตามโรงเรียนเป็นประจำและจากการสัมภาษณ์
 พบว่าผู้ดูแลและประสบการณ์ของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและอำเภอ
 เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำ ทั้งหมด

สำหรับโครงการหรืองานเกี่ยวกับสุขศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ (รายละเอียดใน
 ภาคผนวก ง.) จะเป็นโครงการหรืองานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการบริการสุขภาพใน
 โรงเรียนเท่านั้น ไม่มีที่เกี่ยวกับการจัดบุคลากรทางสุขศึกษาหรือการเรียนการสอนสุขศึกษา
 เลย ทั้งนี้จะเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าเรื่องที่มีได้กล่าวถึงดังกล่าวเป็นงานที่

ต้องปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องจัดเป็นแผนงานหรือโครงการให้เห็นชัดเจน หรืออีกประการหนึ่งผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญของสิ่งที่เป็นรูปธรรมมองเห็นหรือวัดได้ง่าย และเห็นว่าเมื่อจัดสิ่งแวดล้อมและจัดบริการสุขภาพให้ดีแล้ว ย่อมหมายถึงความสำเร็จของงานสุขศึกษาในโรงเรียน และเมื่อมีผู้มานิเทศงานเหล่านี้จะเป็นตัวบอกถึงผลงานได้ ชัดเจนกว่าค่านการ เรียนการสอนสุขศึกษา ซึ่งจะต้องประเมินจากความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และการปฏิบัติซึ่งยากแก่การประเมินในระยะเวลานั้น

การจัดบุคลากร เพื่อให้สอดคล้องกับงานแต่ละด้านเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา บุคลากร เพราะบุคลากรเป็นจุดเริ่มต้นของงานทุกอย่าง ดังที่ไทยได้เคยขอทุนจากองค์การอนามัยโลก (WHO) จัดประชุมสัมมนาในระดับชาติขึ้นระหว่างวันที่ 10-14 ธันวาคม 2522 ภายใต้วหัวข้อเรื่อง "การผลิตและการใช้บุคลากรทางสุขศึกษา" กล่าวถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานสุขศึกษานั้นจะต้องพัฒนาบุคลากรดังนี้

ข. ค่านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

1. ปัญหาอุทกภัยและสนามของโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ในหน้าท่วมทุกปี อาจเป็นเพราะจังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่อยู่ในที่ลุ่มใกล้ทะเล เมื่อฝนตกหนักน้ำทะเลหนุนก็จะทำให้น้ำท่วมเป็นประจำ การแก้ปัญหาที่อาจจะทำได้ เช่น การทำคันหรือทำนบกัน น้ำรอบ ๆ โรงเรียน การถมพื้นโรงเรียนให้สูงขึ้น ทำทางระบายให้สะดวกและรวดเร็ว เพื่อไม่ให้น้ำขังมาก ฯลฯ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 72) กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อม สนามของโรงเรียนที่สามารถจัดได้ ได้แก่ "จัดทำคันน้ำ หรือท่อระบายน้ำรอบ ๆ สนาม เพื่อป้องกันน้ำท่วมหรือน้ำขัง" แต่ปัญหาที่สำคัญคือ งบประมาณ ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่กล่าวว่าจะต้องใช้งบประมาณมาก จึงต้องปล่อยให้สภาพสนามและบริเวณ โรงเรียนทรุดโทรมลงไป แต่คาดว่าทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติคง จะช่วยค่านนี้ไต่บ้าง โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่บริเวณป่าชายเลน

ส่วนค่านความคิดเห็นของครูและนักเรียนโดยเฉลี่ยก็เห็นว่า รั้วของโรงเรียน ควรต้องปรับปรุงอีกมาก เนื่องจากรั้วของโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่คงทนถาวรหรือไม่มีรั้ว เป็นเหตุให้บุคคลภายนอกหรือสัตว์เลี้ยงเข้ามาก่อความเสียหายได้ โรงเรียนจึงอาจจะคิดป้าย ห้ามไม่ให้สัตว์เลี้ยงเข้ามาปล่อยเลี้ยง แล้วก็รั้วอย่างประหยัดไว้ก่อน อาจจะเป็นรั้วไม้ไผ่ หรือ ลวดหนาม เพื่อแสดงขอบเขตของโรงเรียนก่อนที่จะมีงบประมาณสร้างรั้วที่ถาวรต่อไป

2. โรงเรียนเกือบทั้งหมดจะมีโรงอาหารหรือสถานที่รับประทานอาหารที่ถาวรหรืออาคารอเนกประสงค์ แต่ส่วนใหญ่จะมีสภาพที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือยังคับแคบ น้ำท่วมถึง โทะ เก้าอี้ไม่เพียงพอ ฯลฯ บางโรงเรียนที่อยู่บริเวณป่าชายเลนมีโรงอาหารแต่ใช้ไม่ได้ เพราะน้ำท่วมพื้นโรงอาหาร เจาะและตลอมเวลา ทางแก้ไขที่ผู้บริหารโรงเรียนแสดงความเห็นคือ อาจให้นักเรียนหาสถานที่รับประทานอาหารกลางวันได้ตามสะดวกภายในโรงเรียน และควรเข้มงวดเรื่องความสะอาด อีกวิธีหนึ่งคือยกพื้นของโรงอาหารให้สูงขึ้น และขยายให้กว้างขวางกว่าเดิม โดยการขอความร่วมมือจากชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน ทางค่านทุนทรัพย์ หรือแรงงานเท่าที่จะทำได้ และจากงานวิจัยของ วิทย์ แก้วเกษม (2516 : บทคัดย่อ) พบว่า "โรงเรียนที่สำรวจมีโรงอาหารเพียงร้อยละ 17 เท่านั้น" โรงอาหารของโรงเรียนจึงเป็นปัญหาสำคัญที่พบเกือบทุกโรงเรียน ทั้งในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะโรงเรียนในดินถิ่นคันธาร

3. การกำจัดขยะมูลฝอยและที่รองรับขยะเปียก โรงเรียนส่วนใหญ่กำจัดขยะได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ และทุกโรงเรียนจะกำจัดโดยวิธีการเผาควบคู่กับวิธีอื่น แต่มีปัญหาเกี่ยวกับช่วงเวลาเผา คือจะทำในเวลาเรียน ทำให้ควันไฟไปรบกวนนักเรียนในอาคารเรียน ซึ่งแก้ไขได้โดยอาจทำการเผาในเวลาเย็นหลังเลิกเรียนหรือวันหยุด อีกวิธีหนึ่งคือศึกษาทิศทางลมแล้วเผาในที่ที่อยู่ไกล สำหรับที่ใส่ขยะเปียกก็ควรหาฝาปิดให้มิดชิด ไม่ให้สัตว์ต่าง ๆ ลงไปกินขยะเป็นการแพร่พันธุ์สัตว์นั้น และแพร่เชื้อโรค อาจจะทำฝาปิดเองเป็นแผ่นไม้หรือแผ่นกระดานแข็งตามความเหมาะสม

4. ส้วมและที่ปัสสาวะส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำ คือมีจำนวนไม่เพียงพอและไม่ถูกสุขลักษณะ น้ำท่วมเป็นประจำ บางโรงเรียนต้องใส่กุญแจเพื่อป้องกันคนภายนอกมาใช้ นักเรียนต้องไปขอกุญแจเมื่อจะเข้าส้วมทุกครั้ง การแก้ไขอาจจะยกพื้นส้วมให้สูงขึ้น จัดเวรให้นักเรียนทำความสะอาดส้วมทุกวัน หรือมีห้องส้วมประจำชั้นเรียน แบ่งกันรับผิดชอบ พร้อมทั้งมีครูเวรคอยตรวจตราทุกวัน ช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้คนภายนอกเข้ามาในส้วมของโรงเรียน และมีป้ายติดห้ามไว้วาง แต่ปัญหาสำคัญที่พบคือ ส้วมไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ควรช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้ส้วมชำรุด หักพังไปโดยง่าย และของบประมาณสร้างส้วมใหม่จากส่วนกลาง หรือขอความร่วมมือจากหน่วยงานพัฒนาชนบทต่าง ๆ ให้ช่วยค่านงบประมาณหรือช่วยกันสร้างส้วมขึ้นมาใหม่ ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนในการบริจาคหรือช่วยค่านแรงงาน

ทางด้านความคิดเห็นของครูและนักเรียน ก็เห็นพ้องกันว่า ควรแก้ไขเรื่องสวม โดยเฉพาะนักเรียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในตอนที่ 3 เกี่ยวกับการสุขาภิบาลในเรื่อง สวมเป็นจำนวนสูงสุด แสดงว่านักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องนี้มากกว่าเรื่องอื่น ๆ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่นักเรียนจะต้องใช้และเห็นอยู่เป็นประจำ ทางส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรให้ความช่วยเหลืออย่างยิ่ง เพราะสวมเป็นสิ่งที่มีขอกถึงพฤติกรรมทางสุขภาพ สุขปฏิบัติของบุคคลในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี งานวิจัยของ พัทธรา กาญจนารัตน์ (2516 : บทคัดย่อ) ก็พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครยังมีสวมที่ไม่ถูก สุขลักษณะและมีจำนวนไม่เพียงพอ

สำหรับอ่างล้างมือของนักเรียนส่วนใหญ่ยังจัดไม่ได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ เพราะไม่เพียงพอทั้งจำนวนนักเรียน และขนาดไม่เหมาะสมนั้น โรงเรียนที่มีกอน้ำประปาคงแก้ไขได้ง่ายกว่าโรงเรียนที่ไม่มีน้ำประปาหรือประปาโรงเรียน จึงควรจัดเวรให้นักเรียนคอยดูแลหรือตักน้ำมาใส่ภาชนะไว้ล้างมืออย่างเพียงพอ หลังจากรับประทานอาหารหรือเข้าห้อง สวม

5. การจิกน้ำดื่มมาใช้ ถึงแม้ว่าจะมีเพียงพอ แต่จากความคิดเห็นส่วนใหญ่ และความเห็นเพิ่มเติมของครูและนักเรียน เห็นว่ายังไม่สะอาดเพียงพอ โรงเรียน อาจแก้ไขโดยการให้ย่ำน้ำเชื้อ เช่น คลอรีน ไซสารส้ม สำหรับโรงเรียนที่ไม่ได้ใช้น้ำประปา ส่วนโรงเรียนที่มีน้ำประปาก็ควรแก้ไขด้านความสะอาดของภาชนะที่ใส่น้ำโดยเฉพาะน้ำดื่ม เพื่อป้องกันโรคระบาด โรกระบบทางเดินอาหารซึ่งอาจเกิดขึ้นได้

ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นปัญหาที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ มักจะให้ความสำคัญและทำการทำนุบำรุงตลอดเวลา เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มองเห็น ได้ชัดเจนกว่าด้านอื่น ๆ มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน และการทำนุบำรุงต้องใช้งบประมาณและแรงงานมากเกือบทุกเรื่องในค่านี จึงเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ไม่จบสิ้นของทุกโรงเรียนทั้งในจังหวัดสมุทรปราการ และในจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะโรงเรียน ในชนบทห่างไกลความเจริญ แห่งแล้ง กันดาร ซึ่งผู้บริหารประเทศระดับต่าง ๆ ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการสุขาภิบาล

ค. ด้านการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน

1. การตรวจสายตาค้นนักเรียนมีโรงเรียนถึงร้อยละ 21.74 ที่ไม่เคยทำการตรวจสายตาเลย ทั้ง ๆ ที่เป็นงานที่ทำได้ง่าย เพียงแต่มีอุปกรณ์คือ แฉกวัดสายตาเท่านั้น มีบางโรงเรียนให้เหตุผลว่า ไม่เข้าใจวิธีการวัด ไม่ได้รับคำแนะนำจากพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่อนามัย ชาคอุปกรณ์หรือเจ้าหน้าที่โดยเฉพา เป็นต้น โรงเรียนส่วนใหญ่ทำบ้างไม่ทำบ้าง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะแจกแฉกวัดสายตาที่มีคำชี้แจงให้เพียงพอทุกโรงเรียน ครูในโรงเรียนควรสนใจตรวจวัดสายตาเด็กเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ข้อสำคัญไม่ควรติดแฉกวัดสายตาไว้นานจนนักเรียนสามารถท่องจำตัวอักษรบนแฉกวัดได้หมด จะทำให้ผลการวิเคราะห์ความผิดปกติของสายตาไม่เที่ยงตรง ควรเก็บไว้ในตู้เมื่อใช้เสร็จแล้ว จากการวิจัยของ ทิพา จันทระคามิ (2524 : 108-115) พบว่ามีปัญหาปานกลาง เรื่องการวัดสายตาการทดสอบการไคยีนและ บัญชีน เคระกฤษ (2519 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า "โรงเรียนประชาบาลไม่เคยทำการทดสอบสายตาและทดสอบการไคยีนเลย" ปัญหาเหล่านี้มักจะพบไม่น้อยจากโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งถ้าทดสอบแล้วอาจจะทำให้เราได้พบความผิดปกติของสายตาของนักเรียนได้ จะไค้แก้ไขไค้ทัน คั้งที่ หวีสิทธิ์ สิทธิกร ไค้ทำการวิจัย "การสำรวจสายตาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2513" พบว่านักเรียนมีความผิดปกติเนื่องจากสายตาสั้นถึงร้อยละ 21.44 นับว่าเป็นจำนวนไม่น้อยเลย และถ้ายิ่งในปัจจุบันมีสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดสายตาผิดปกติมากขึ้น เช่น ทีวีสี แสงไฟที่สว่างหรือสว่างมากเกินไป เกมสคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ถ้าทำการสำรวจใหม่อาจจะเพิ่มจำนวนเด็กที่มีความผิดปกติมากขึ้นกว่าอีก

จะเห็นไค้ว่าการทดสอบสายตาทำไค้ยาก ไม่ต้งใช้อุปกรณ์ยุ่งยาก และอาจทำไค้ควยตัวเด็กเอง โดยครูไม่ต้งคอยควบคุม เมื่อพบความผิดปกติจะไค้แก้ไขไค้ทันเวลา เช่น ไค้หนึ่งเรียนในที่ที่เหมาะสม จะป้องกันไม่ให้เด็กต้งมีความผิดปกติของสายตามากขึ้น เพราะตาเป็นลิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตมาก และก็เป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญของเด็กในวัยเรียนคั้งที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 45) พบว่าโรคตาเป็นปัญหาสุขภาพของนักเรียนเป็นอันดับสอง

2. โรงเรียนส่วนใหญ่จากการสำรวจมีบัตรบันทึกสุขภาพที่สมบูรณ์ของนักเรียนทุกคน แต่ในแง่ความคิดเห็นของครูและนักเรียนค่อนข้างขัดแย้งกัน กล่าวคือ ครูส่วนใหญ่เห็นไม่จริงว่าครูประจำชั้นได้กรอกข้อมูลทุกครั้งที่มีการตรวจสุขภาพหรือเกิดอุบัติเหตุกับนักเรียน แต่นักเรียนส่วนใหญ่เห็นจริงควบคู่กับความกังวลว่า อาจจะเพราะครูส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะทำปฏิบัติเช่นนั้น แต่สภาพเป็นจริงแล้วยังไม่สามารถปฏิบัติได้ทุกครั้ง สำหรับนักเรียนแล้ว อาจจะเคยเห็นครูกรอกข้อมูลในบัตรบันทึกสุขภาพบางครั้ง จึงคิดว่าควรจะเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องบันทึกทุกครั้งอย่างสมบูรณ์ที่สุด ดังนั้นครูประจำชั้นจึงควรทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

3. การติดตามผลการรักษาและบริการสุขภาพ ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่จะทำแต่ต่ออย่างไรก็ตาม ควรจะให้บุคลากรมีส่วนในการติดตามผลดังกล่าวด้วย บุคลากรบางคนอาจคิดว่าครูคงจะให้การดูแลเด็กของคนเรียบร้อยแล้ว ประกอบกับเด็กก็ไม่ได้มีอาการผิดปกติ จึงมอบหน้าที่การติดตามผลดังกล่าวให้เป็นของโรงเรียน นอกเสียจากเด็กจะมีอาการผิดปกติที่บ้าน ซึ่งลักษณะเช่นนี้ค่อนข้างจะตรงกันข้ามกับในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ สุชาติ โสภประยูร (2526 : 6) กล่าวว่า

โรงเรียนประถมและมัธยมหลายแห่งของสหรัฐอเมริกา ได้ยกเลิกการตรวจร่างกายในคอนเซ็ปต์ ซึ่งไม่จำเป็นแล้ว เพราะโดยทั่ว ๆ ไปเด็ก ๆ มีสุขภาพอยู่ในเกณฑ์มาก เนื่องจากพ่อแม่ บุคลากรต่างก็เห็นความสำคัญของสุขภาพ เอาใจใส่ดูแลลูกหลานของตนเป็นอย่างดี จนครูไม่จำเป็นต้องตรวจร่างกายเด็กในคอนเซ็ปต์ ในเรื่องภูมิคุ้มกันโรคก็เช่นกัน บานและชุมชนโตจัดการเรียบร้อย ไม่ต้องตกเป็นภาระของโรงเรียนอีก ดังนั้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นไปได้ในเมืองไทยหรือไม่ เป็นสิ่งที่นักศึกษาคณะพยาบาลจะลองพยายามกันต่อไป

ในการติดตามผลด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียนในบางกรณี จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากบุคลากร บิดา มารดา ของนักเรียนเป็นส่วนช่วย ดังนั้นทางโรงเรียนอาจจะจัดให้มีสมาคมบุคลากร เพื่อการติดต่อช่วยเหลือระหว่างบ้านกับโรงเรียน มีการติดตั้งตู้แสดงความคิดเห็นจากครู นักเรียน และบุคลากร

โรงเรียนส่วนใหญ่ที่สำรวจจะมีการประเมินและติดตามผลการรักษาและบริการสุขภาพที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียนโดยวิธีที่นิยมกันมากก็คือ การสังเกต ซึ่งคนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่าเป็นการจับตามูเท่านั้น แต่การสังเกตที่คืบหน้าทางโรงเรียนควรทำให้ครบ 5 ประการ (ควน ชาวหนู ป.ป.ป. : 264) คือ

1. การกำหนดการฟังและดูเป็นเฉพาะเรื่อง
2. ดูอย่างมีความหมาย
3. ดูด้วยความพิถีพิถัน
4. ดูแล้วควรบันทึก
5. ควรใช้ Checklist

4. การจัดอาหารกลางวัน โรงเรียนส่วนใหญ่จะให้ให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานเองที่โรงเรียนเป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำ ความคุ้มกันวิธีอื่น แต่ก็มีโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่ให้นักเรียนมาทานอาหารที่โรงเรียนจัดให้อาจจะขายเองหรือจัดเป็นโครงการอาหารกลางวัน หรือให้แม่ค้าเข้ามาขายอาหารในโรงเรียน ในปัจจุบันมีการรณรงค์ให้มีการจัดโครงการอาหารกลางวันมากทั่วประเทศ โดยเฉพาะโรงเรียนในชนบทซึ่งเด็กบางคนจะไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณแจกจ่ายสำหรับโรงเรียนที่มีโครงการอาหารกลางวัน แต่เนื่องจากปัญหาความไม่พร้อมด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณไม่เพียงพอ จึงทำให้บางโรงเรียนไม่สามารถจะจัดได้ ดังเช่นงานวิจัยของ อุดมศิลป์ ศรีสมบูรณ์ (2521 : 130-136) พบว่าโรงเรียนส่วนมากมีนักเรียนยากจน โรงเรียนขาดบุคลากร อุปกรณ์ เงินทุน และสถานที่ในการจัดให้มีอาหารกลางวัน และมีผู้บริหารโรงเรียนเพียงร้อยละ 13.27 ที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดให้มีโครงการนี้ แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ก็เห็นด้วยกับการจัดให้มีโครงการอาหารกลางวันแต่ก็จัดไม่ได้

ดังนั้นการจัดโครงการอาหารกลางวันก็เป็นสิ่งจำเป็นนอกเหนือจากการให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานเอง ซึ่งเป็นนโยบายของโรงเรียน เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำ แต่ในทางปฏิบัติแล้วนักเรียนบางคนอาจจะไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันเลย หรือไม่ก็มาซื้ออาหารจากแม่ค้าซึ่งก็ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์เด็กนักเรียน โครงการอาหารกลางวันจึงเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ปัญหานี้ได้ ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาความไม่พร้อมต่าง ๆ ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรพิจารณา อาจจะเลือกจัดในลักษณะหลายอย่างตามความเหมาะสมดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนจัดขายอาหารบางเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่จะทำได้ในราคาถูกและอาหารมีคุณภาพประโยชน์ แต่ถ้ายังไม่เพียงพอก็อนุญาตให้แม่ค้านำอาหารเข้ามาขายได้ภายใต้การควบคุมดูแลของโรงเรียน

2. โรงเรียนจัดซื้ออาหารร่วมกับนักเรียน นำมาปรุงอาหารที่โรงเรียน ครูและนักเรียนรับผิดชอบร่วมกัน พร้อมทั้งจัดสอนโภชนาการและโภชนศึกษาให้เพียงพอ
3. นักเรียนช่วยกันทำการเกษตร ปลูกผักสวนครัว เพื่อนำมาประกอบอาหารร่วมกัน
4. ถ้าเป็นไปได้ ควรเชิญผู้ปกครองเด็กที่พอมีเวลาว่างมาร่วมกันทำอาหาร ให้เด็กรับประทาน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน
5. ของบประมาณจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาจัดเป็นโครงการอาหารกลางวันที่สมบูรณ์ขึ้นด้วยการชี้แจงเหตุผลความจำเป็นอย่างละเอียด

ง. งานการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน

1. เกือบทุกโรงเรียนยังขาดแคลนอุปกรณ์การสอนโดยเฉพาะอุปกรณ์ประเภทหุ่นจำลอง หรือของจริง ซึ่งมีความสำคัญในการสอนสุขศึกษามาก เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เมื่อขาดอุปกรณ์การสอนที่จำเป็น จึงอาจจะร่วมกันแก้ไขปัญหานั้น เช่น

1. มีการจัดทำอุปกรณ์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนกันใช้
2. มีการอบรม ฝึกฝน แนวคิดทักษะ ที่จะคิดแปลงวัสดุในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นอุปกรณ์ทางสุขศึกษา และทำงานร่วมกันระหว่างครูในโรงเรียน พัฒนาการ หรือผู้รับผิดชอบงานด้านการศึกษาออกโรงเรียน ตลอดจนอาสาสมัครต่าง ๆ และจากการสำรวจก็พบว่าโรงเรียนเกือบทั้งหมดต้องการให้มีการอบรมด้านสื่อหรืออุปกรณ์การสอนสุขศึกษามากเท่า ๆ กับการอบรมด้านเนื้อหาและวิธีการสอน และในปัจจุบันก็มีโครงการของกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้การสนับสนุนการพัฒนาอุปกรณ์สุขศึกษาในระดับภูมิภาค ในลักษณะพึ่งตนเองมากยิ่งขึ้น

3. สำหรับโรงเรียนในท้องถิ่นก้นดงบางแห่ง อาจจะขอรับบริจาคอุปกรณ์ทางสุขศึกษาจากโรงเรียนในตัวเมืองที่ใช่แล้วหรือจากบุคคลที่มีจิตศรัทธา

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสุขศึกษาที่โรงเรียนส่วนใหญ่เน้นคือการสาธิตทดลองและฝึกปฏิบัติ แต่ด้านความคิดเห็นของครูและนักเรียนพบว่ามีมาขัดแย้งกันมาก

กล่าวคือ นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าครูสอนสุขศึกษาโดยการให้จดตาม ห้องจำ ในขณะที่ครูส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางตรงกันข้าม ซึ่งอาจจะเป็นเพราะนักเรียนยังเห็นว่าการสอน โดยการสาธิตทดลอง และฝึกปฏิบัติยังไม่เพียงพอ ต้องการให้มีการสอนแบบนี้มากกว่าเดิม ในขณะที่ครูเห็นว่าคงจะสอนแบบนี้มากพอแล้ว ดังนั้นครูจึงควรจะต้องตระหนักถึงความ ต้องการของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ จัดการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการและพัฒนาการของเด็ก

✓ สำหรับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางสุขศึกษาที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดคือ จัดประกวด สุขภาพหรือประกวดความสะอาด จัดนิทรรศการ และจากงานวิจัยของกรมพลศึกษา (2525 : บทคัดย่อ) เรื่อง "โครงการสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาเขต 10" พบว่า การจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร สุขศึกษาแก่นักเรียน เช่น จัดบอร์ด นิทรรศการเกี่ยวกับ สุขภาพ การประกวดเรียงความ ฯลฯ ส่วนใหญ่จะจัดนาน ๆ ครั้ง และส่วนน้อยไม่เคยจัด เลย เมื่อพิจารณาค้นคว้าความคิดเห็นของครูและนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมเสริม หลักสูตรทางสุขศึกษายังเน้นการปฏิบัติไม่เพียงพอ และนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าพวกตนส่วนใหญ่แล้วต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวมากกว่านี้ ในขณะที่ครู ประมาณครึ่งหนึ่งที่มีความเห็นเช่นนี้ จึงควรมีการปรับปรุงความสอดคล้องของนักเรียน เช่นเดียวกับกิจกรรมการเรียนการสอนสุขศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง และ เกิดความสอดคล้องกันทั้งสภาพที่เป็นจริงและความคิดเห็น

3. หนังสือเรียนและหนังสือค้นคว้าตามสุขศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่จัดได้ตาม มาตรฐานขั้นต่ำ แต่มีความขัดแย้งในความคิดเห็นของครูและนักเรียน ครูเห็นว่ามีเพียงพอ อาจจะเพราะครูเป็นคนจัดให้นักเรียนถึงคิดว่าน่าจะเพียงพอแล้ว ในขณะที่นักเรียนคิดว่ายังไม่เพียงพอ จึงควรปรับปรุงโดยโรงเรียนควรแก้ไขโดยวิธีต่าง ๆ เช่น อาจจะขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือประชาชนโดยทั่วไปในการขอรับบริจาคหนังสือเรียน และหนังสือเพิ่มเติมเกี่ยวกับสุขศึกษา จัดทำมุมหนังสือด้านสุขศึกษาในห้องเรียน หรือในห้อง สมุก โดยเฉพาะให้นักเรียนนำหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสุขศึกษามารวมกันเป็นของส่วนกลาง ใช้ร่วมกัน มีนักเรียนคอยดูแลรับผิดชอบในการขอยืมไปหมุนเวียนกันอ่าน ทำให้นักเรียนสนใจ ค้นคว้าหนังสือมากขึ้น และภูมิใจที่ตนเองมีส่วนร่วมในการช่วยให้เพื่อนมีหนังสืออ่านเพิ่มเติม และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาหนังสือ

4. จากความเห็นเพิ่มเติมในตอนที่ 3 ผู้ปกครองบางคนไม่เห็นความสำคัญของการเรียนภาคปฏิบัติ นับเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญของการสอนสุขศึกษามาก เนื่องจากผู้ปกครองคือครูคนแรกของนักเรียน เด็กจะใฝ่เรียนรู้จากสภาพมาจากที่บ้าน ผู้ปกครองเด็กนักเรียนที่ทำการสำรวจส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างต่าง ๆ และเกษตรกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองไม่สนใจวิทยาการความก้าวหน้าของวงการสาธารณสุข บิดุสุขปฏิบัติแบบเดิมที่ปฏิบัติกันมาจากรบรรพบุรุษ บิดุบ้างถูกบ้าง จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสุขภาพของบุตรหลานในวัยเรียนด้วย ดังเช่น งานวิจัยของ สุภาพ กลีบบัว (2524 : 106-115) พบว่านักเรียนที่บิดามารดาที่มีความรู้และอาชีพต่างกัน จะมีความรู้ความอนามัยและภาวะสุขภาพต่างกัน ปัญหานี้อาจแก้ไขได้โดยการที่ครูพบปะกับผู้ปกครองเป็นประจำ จากการจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเป็นประจำ เพื่อทำความเข้าใจกันถึงความจำเป็นต่าง ๆ ครูประจำชั้นควรพูดคุยถึงปัญหาสุขภาพของเด็กกับผู้ปกครองเมื่อมีโอกาส แจกเอกสารความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยแก่ผู้ปกครองเป็นประจำ แจงผลความเป็นไปด้านสุขภาพของเด็กให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะ จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพเด็กในโรงเรียนตามโอกาส เช่น ร่วมกับโรงเรียนในการจัดอาหารกลางวันแก่นักเรียนเหล่านี้ จะช่วยกระตุ้นให้ผู้ปกครองเกิดสำนึกถึงความสำคัญของสุขภาพและสุขปฏิบัติที่ถูกต้อง ส่งผลให้การเรียนการสอนสุขศึกษาประสบความสำเร็จมากขึ้นได้

ในการศึกษาการจกดำเนินการงานสุขศึกษาในโรงเรียนครั้งนี้ ประกอบด้วย การสำรวจจากสภาพที่เป็นจริง หลักการ นโยบายและความคึกของผู้บริหารโรงเรียนกับการศึกษา ความคึกเห็นของกลุ่มครู และกลุ่มนักเรียน ดังนั้น ย่อมเกิดความขัดแย้งกันบ้างในบางเรื่อง ระหว่างการสำรวจกับความคึกเห็น ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของสิ่งที่จัดทำขึ้นโดยคนส่วนน้อยกับความรูสึกนึกคึก ความคาดหวัง ความต้องการของคนส่วนใหญ่ และบางเรื่องก็เกิดความแตกต่างกันทางความคึกเห็นระหว่างกลุ่ม ความขัดแย้งหรือความแตกต่างดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนหรือคณะผู้จกดำเนินการงานควรพิจารณาตามสภาพที่ควรจะเป็นไปได้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสอดคล้องกันในทางที่พึงปรารถนา ระหว่างสภาพการดำเนินการกับสภาพความคึกเห็น หรือระหว่างความคึกเห็นด้วยกันเอง

จากการดำเนินงานสุศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในโครงการสุศึกษา สายการศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ หอจะกล่าวได้ว่า ความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่ายทั้ง ในและนอกโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นมากควบคู่ไปกับงบประมาณในการจัดดำเนินงาน ซึ่งจากการ จากการสัมภาษณ์ยังเป็นปัญหามากทุกโรงเรียน บางโรงเรียนไม่เคยได้รับงบประมาณเลย หลังจากเข้าอยู่ในโครงการ ต้องขอความช่วยเหลือจากแหล่งอื่น เช่น ขอยาจากสภาตำบล เป็นต้น ซึ่งตรงกับปัญหาที่ สมาน แสงมลิ (2524 : 14) ได้กล่าวว่า "โครงการได้ดำเนินงานตามแผนพัฒนา ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) แล้ว แต่เนื่องด้วยมีปัญหา อุปสรรค เรื่องงบประมาณการดำเนินงาน จึงทำให้งานของโครงการไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ในแผนพัฒนา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เข้าใจว่าโครงการนี้ สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้" ผลจากการสำรวจสภาพโรงเรียนทั้งหมด แล้วเรื่องส่วนใหญ่ก็ดำเนินการได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำของงานสุศึกษาในโรงเรียนพอสมควร และโรงเรียนต่าง ๆ ก็ได้พยายามเต็มที่แล้ว จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการดำเนินการตาม โครงการสุศึกษาสายการศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่ายและ งบประมาณดำเนินงานอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ เพื่อโรงเรียนจะได้ปฏิบัติงานตาม แผนของโครงการได้เต็มที่ มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงบประมาณให้ทั่วถึงกันทุกโรงเรียน เป็นการให้กำลังใจแก่โรงเรียนในโครงการที่ไม่เคยได้รับงบประมาณเลย
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบต่าง ๆ ควรมีการวางแผนงานร่วมกันให้มากที่สุดเพื่อ ลดภาวะการทำงานซ้ำซ้อน เพราะบางโครงการที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย มีลักษณะการ ดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน แต่มาจากคนละหน่วยงาน เมื่อคณาถึงโรงเรียนอาจทำให้ปฏิบัติ เกิดความรู้สึกลังเลกันได้
3. ควรมีการวางแผนในการดำเนินโครงการสุศึกษาสายการศึกษาที่ชัดเจนและ มีการประชาสัมพันธ์ไปยังโรงเรียน ทั้งในโครงการและนอกโครงการ รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

4. ควรมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของงานสุขศึกษาในโรงเรียนให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ง่ายและตรงกัน

5. ควรมีการส่งเสริมบุคลากรเกี่ยวกับสุขศึกษาในโรงเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะครูผู้สอนสุขศึกษาซึ่งมีจำนวนน้อย วุฒิและประสบการณ์ส่วนใหญ่ไม่ตรงตามงานที่รับผิดชอบ ในโรงเรียน ทั้งนี้รวมถึงศึกษานิเทศก์ ครูพยาบาล ในโรงเรียนด้วย

6. ควรมีการจัดอบรม สัมมนาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการสุขศึกษา สายการศึกษาเป็นประจำทุกปีทั้งในระดับชาติจนถึงระดับโรงเรียน

7. ควรมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการด้านสุขภาพหรือเกี่ยวกับอนามัยโรงเรียน โดยเฉพาะประจำกลุ่มโรงเรียน จังหวัด และเขตการศึกษาอย่างเพียงพอ

8. ควรมีการควบคุมสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่จะทำให้อสภาพแวดล้อมของโรงเรียน รวมทั้งสุขภาพนักเรียนเสื่อมโทรม เสียหาย อย่างเคร่งครัด

9. ควรจัดแพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ประจำตำบล อำเภอ หรือกลุ่มโรงเรียน ให้ไปตรวจเยี่ยมโรงเรียน และตรวจสุขภาพนักเรียนอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

10. ควรให้ความสำคัญและให้ความรู้กับผู้ปกครองนักเรียน โดยให้ได้มีส่วนร่วม ในการอบรม สัมมนา เกี่ยวกับสุขศึกษาในโรงเรียน เท่าที่จะทำได้ตามโอกาสและความเหมาะสม

11. ควรมีการนิเทศและติดตามผลงานสุขศึกษาในโรงเรียนเป็นระยะ ๆ สม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารและครูในโรงเรียน

1. ควรทำความเข้าใจกับแผนการดำเนินงาน จุดประสงค์ เป้าหมายและ มาตรฐานขั้นต่ำของงานสุขศึกษาในโรงเรียน ของโครงการสุขศึกษาสายการศึกษาให้เข้าใจ อย่างละเอียดและลึกซึ้ง พร้อมทั้งศึกษาทำความเข้าใจกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่เกี่ยวกับสุขศึกษาควบคู่กันไป

2. ควรมีการประชุมทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหาร และครูในโรงเรียน ทั้งหมด เพื่อทุกคนจะได้ทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นของโครงการ เพื่อนำไปสู่การ ปฏิบัติงานสุขศึกษาในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการสุศึกษาชั้นในโรงเรียน เพื่อรับผิดชอบงานสุศึกษาในโรงเรียนโดยเฉพาะ เป็นการกระตุ้นให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการดำเนินงานสุศึกษาในโรงเรียน

4. ควรชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงความสำคัญและความเป็นมาของโครงการสุศึกษาสายการศึกษา และโรงเรียนได้กำลังดำเนินงานอยู่ในโครงการนี้อย่างไรบ้าง

5. ควรประเมินการดำเนินงานตามโครงการเป็นระยะ ๆ และต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน รวมทั้งผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานสุศึกษาในโรงเรียน เช่น มีผู้รับความคิดเห็น การตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ฯลฯ

6. ควรวางแผนการดำเนินงานตามโครงการล่วงหน้าทุกปี

7. ควรมีการติดต่อประสานงาน และขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานสาธารณสุขหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ในการวางแผนดำเนินงาน และการปฏิบัติ

8. ควรพิจารณาบุคลากรที่มีวุฒิและความสามารถ หรือประสบการณ์ทางสุศึกษา ให้เป็นครูปฏิบัติการ หรือรับผิดชอบงานสุศึกษาในโรงเรียน

9. ควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนหรือในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนางานสุศึกษาในโรงเรียน

10. พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้านหรือผู้ปกครองหรือกับชุมชน

ค. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโครงการอย่างละเอียด ในรูปแบบต่าง ๆ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ของงานสุศึกษาแต่ละด้านในโรงเรียนที่อยู่ในโครงการ เช่น ความสัมพันธ์ของการจัดสิ่งแวดล้อม และการบริการสุขภาพในโรงเรียน เป็นต้น

3. ควรศึกษาพฤติกรรมหรือความคิดเห็นทางสุขภาพ ภาวะสุขภาพของนักเรียน ศึกษาพฤติกรรมหรือความคิดเห็นเรื่องการเรียนการสอนสุศึกษา หรือสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในโครงการ

4. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ
เกี่ยวกับการดำเนินงานสู่ศึกษาในโรงเรียน

5. ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนปีที่โรงเรียนอยู่ในโครงการ
กับสภาพการจัดดำเนินงานสู่ศึกษาในโรงเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย